

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.01:340.12

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2026.1.54>

Аванесян Г. М.,

доцент кафедри правознавства та фінансів
Полтавського інституту економіки і права

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
ORCID: 0000-0003-3258-3215

Лісний І. А.,

старший викладач кафедри правознавства та фінансів
Полтавського інституту економіки і права

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
ORCID: 0000-0002-3157-6323

Коваленко В. Ф.,

старший викладач кафедри правознавства та фінансів
Полтавського інституту економіки і права

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
ORCID: 0000-0002-1848-1354

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ ТРИБУНАЛІВ У НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню теоретико-правових аспектів імплементації рішень міжнародних трибуналів у національні правові системи держав. Актуальність обраної теми зумовлена посиленням ролі міжнародного судочинства в умовах глобалізації, зростанням значення міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини, міжнародної безпеки та верховенства права, а також необхідністю забезпечення ефективної взаємодії між міжнародним і національним правопорядками.

У статті проаналізовано правову природу рішень міжнародних трибуналів, з'ясовано їх місце в системі джерел права та визначено основні теоретичні підходи до розуміння механізмів їх імплементації на національному рівні. Особливу увагу приділено співвідношенню принципів державного суверенітету та міжнародних зобов'язань держав, а також ролі конституційних норм у забезпеченні виконання рішень міжнародних судових органів.

Обґрунтовано, що імплементація рішень міжнародних трибуналів не зводиться виключно до формального виконання міжнародних зобов'язань, а виступає складним правовим процесом, який впливає на трансформацію національного законодавства, правозастосовної практики та правосвідомості. Доведено, що ефективність такого впливу значною мірою залежить від рівня інтегрованості міжнародного права в національну правову систему та від наявності дієвих внутрішньодержавних механізмів реалізації міжнародних рішень.

Зроблено висновок, що імплементація рішень міжнародних трибуналів є важливим чинником розвитку сучасних правових систем і потребує подальшого теоретичного осмислення в межах теорії держави і права та міжнародного права.

Ключові слова: міжнародне судочинство, національна правова система, імплементація міжнародних рішень, верховенство права, державний суверенітет.

Avanesyan G. M., Lisnyi I. A., Kovalenko V. F. Implementation of decisions of international tribunals into national legal systems: theoretical and legal aspect

Abstract. The article is devoted to the study of theoretical and legal aspects of the implementation of decisions of international tribunals in the national legal systems of states. The relevance of the chosen topic is due to the strengthening of the role of international justice in the context of globalization, the growing importance of international legal standards in the field of human rights, international security and the rule of law, as well as the need to ensure effective interaction between international and national legal orders.

The article analyzes the legal nature of decisions of international tribunals, clarifies their place in the system of sources of law and identifies the main theoretical approaches to understanding the mechanisms of their implementation at the national level. Particular attention is paid to the correlation of the principles of state sovereignty and international obligations of states, as well as the role of constitutional norms in ensuring the implementation of decisions of international judicial bodies.

It is substantiated that the implementation of decisions of international tribunals is not limited to the formal fulfillment of international obligations, but is a complex legal process that affects the transformation of national legislation, law enforcement practice and legal consciousness. It is proven that the effectiveness of such influence largely depends on the level of integration of international law into the national legal system and on the availability of effective domestic mechanisms for the implementation of international decisions.

It is concluded that the implementation of decisions of international tribunals is an important factor in the development of modern legal systems and requires further theoretical understanding within the framework of the theory of state and law and international law.

Key words: *international judicial proceedings, national legal system, implementation of international decisions, rule of law, state sovereignty.*

Вступ. У сучасних умовах розвитку міжнародного права спостерігається стійка тенденція до зростання ролі міжнародних судових та квазісудових органів у регулюванні міждержавних відносин і захисті фундаментальних прав і свобод людини. Рішення міжнародних трибуналів дедалі частіше виходять за межі суто міжнародно-правового простору та справляють безпосередній вплив на національні правові системи держав, зумовлюючи необхідність їх належної імплементації у внутрішньодержавному правопорядку. Такий процес актуалізує питання співвідношення міжнародного і національного права, меж державного суверенітету та механізмів забезпечення виконання міжнародних судових рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу міжнародного судочинства на національні правові системи неодноразово ставала предметом наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених. Зокрема, питання обов'язковості та юридичної сили рішень міжнародних судів аналізувалися у працях А. Кассезе [1], М. Шоу [2], Я. Клабберса [3]. Значний внесок у дослідження механізмів імплементації міжнародних стандартів і судових рішень у національні правопорядки зробили також представники європейської доктрини, зокрема у рамках

діяльності Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії). В українській правовій науці окремі аспекти цієї проблематики розглядалися в працях К. В. Степаненко, М. Козюбри, М. Д. Савенко, які звертали увагу на конституційні засади дії міжнародного права та практику виконання рішень міжнародних судових інституцій.

Водночас, попри наявність наукових напрацювань, питання імплементації рішень міжнародних трибуналів потребує подальшого комплексного осмислення саме з позицій теорії держави і права, з урахуванням системного впливу таких рішень на національне законодавство, правозастосування та правову свідомість.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз процесу імплементації рішень міжнародних трибуналів у національні правові системи, а також визначення їх значення для розвитку сучасного національного правопорядку.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку сучасного міжнародного правопорядку міжнародні трибунали посідають особливе місце як інституції, що забезпечують дотримання міжнародно-правових норм, захист прав людини, підтримання міжнародної безпеки та утвердження принципу верховенства права. Їх рішення дедалі частіше виходять за межі суто міжнародно-правового

виміру та впливають на внутрішньодержавні правові системи, формуючи нові правові норми і практики. Така тенденція обумовлює необхідність теоретико-правового осмислення механізмів імплементації рішень міжнародних трибуналів, оскільки саме від ефективності цього процесу залежить реальне функціонування міжнародного права на національному рівні та зміцнення правопорядку в державах [1, с. 132].

З теоретико-правової точки зору рішення міжнародних трибуналів мають специфічну правову природу, що відрізняє їх від класичних нормативно-правових актів. Вони не створюють загальнообов'язкових норм у традиційному розумінні, але виконують важливу регулятивну та інтерпретаційну функцію, конкретизуючи зміст міжнародних договорів та загальних принципів міжнародного права. Саме через цю особливість імплементація рішень міжнародних трибуналів не може бути зведена до механічного перенесення їх положень у національне законодавство, а потребує складної адаптації до внутрішньодержавного правового середовища. Одним із прикладів такого впливу є практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Україна знаходиться у статусі держави-члена Ради Європи вже понад три десятиліття, і практика імплементації рішень ЄСПЛ демонструє, як міжнародні судові рішення стають джерелом розвитку національного права: українські суди систематично аналізують рішення ЄСПЛ, перекладають їх та враховують під час формування правових позицій у національних справах, що сприяє зміцненню національної судової практики відповідно до європейських стандартів прав людини.

Одним із показових напрямів є вплив рішень ЄСПЛ на національну практику кримінальної юрисдикції України, де судді Верховного Суду враховують рішення ЄСПЛ при тлумаченні норм національного законодавства. Це демонструє, що рішення міжнародного трибуналу не лише формують правову позицію на міжнародному рівні, а й знаходять конкретне застосування в національному правосудді. Також імплементація стандартів ЄСПЛ в Україні супроводжується законодавчими та інституційними змінами, спря-

мованими на ефективне виконання рішень, що є позитивним кроком у процесі адаптації національного права до міжнародно-правових вимог [4, с. 122].

Інший приклад імплементації міжнародних норм – це прийняття та адаптація норм Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) у національні законодавства європейських держав. Так, у низці європейських країн імплементація положень Римського статуту включала внесення змін до національного кримінального законодавства з метою визначення злочинів проти людяності, геноциду та воєнних злочинів відповідно до міжнародних стандартів. Це демонструє, що процес імплементації може вимагати не лише тлумачень, а й законодавчих перетворень, які забезпечують реальну дію норм міжнародного кримінального права у національних правових системах [9].

Особливо важливо зазначити роль навчання та підготовки суддів у процесі імплементації міжнародних стандартів кримінального судочинства. Семінари, організовані, наприклад, Національною школою суддів України щодо Римського статуту та відповідних міжнародних стандартів, сприяють формуванню єдиних підходів у національних судах при розгляді справ про міжнародні злочини. Це також демонструє, що імплементація рішень міжнародних трибуналів має не лише нормативний, а й освітній компонент, що впливає на рівень професійної підготовки суддів і правозастосовну практику [8].

Однією із ключових теоретичних проблем у цьому контексті є співвідношення принципу державного суверенітету та обов'язковості рішень міжнародних трибуналів. Класичне розуміння суверенітету передбачає верховенство державної влади в межах національної території, однак сучасна правова доктрина дедалі частіше розглядає суверенітет як функціональну категорію, що реалізується з урахуванням міжнародних зобов'язань держави. Визнання юрисдикції міжнародного трибуналу є свідомим актом держави, що одночасно означає прийняття на себе обов'язку виконувати його рішення. Таким чином, імплементація рішень міжнародних трибуналів

виступає не обмеженням суверенітету, а формою його реалізації в умовах міжнародної правової інтеграції.

Особливе значення в процесі імплементації рішень міжнародних трибуналів належить конституційним нормам і принципам національного права. Саме конституція визначає місце міжнародного права в національній правовій системі, порядок дії міжнародних договорів і трибунальних рішень, а також межі їх застосування. Роль органів конституційної юрисдикції полягає в забезпеченні узгодження міжнародних зобов'язань із національним конституційним порядком та захисті базових прав, гарантованих національними конституціями.

Імплементація рішень міжнародних трибуналів також має істотний вплив на національне законодавство. Виконання міжнародних судових рішень нерідко зумовлює необхідність внесення змін до законів або підзаконних актів, що сприяє трансформації національного права під впливом міжнародно-правових імпульсів. Такий процес не є автоматичним, а залежить від політичної волі, правової культури та інституційної спроможності держави, що створює додаткові виклики для національних правових систем [6].

Не менш важливим аспектом імплементації є вплив рішень міжнародних трибуналів на правозастосовну діяльність національних судів. У багатьох правових системах міжнародні судові рішення використовуються як орієнтир для тлумачення національного законодавства, формування судової практики та розвитку правової доктрини. Наприклад, рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) регулярно враховуються українськими судами при розгляді справ про порушення прав людини, що дозволяє суддям уніфікувати підходи до трактування конституційних і законодавчих норм. Така практика сприяє не лише посиленню якості правосуддя, але й формуванню передбачуваності судових рішень, підвищенню довіри суспільства до судової влади та зміцненню верховенства права [5, с. 332].

Крім того, імплементація міжнародних рішень стимулює розвиток національної док-

трини права, оскільки судді та науковці отримують додаткові орієнтири для тлумачення норм, вирішення колізій і вдосконалення правових процедур. У практиці це проявляється через посилене використання міжнародних стандартів у мотиваційних частинах судових рішень, формування єдиної судової практики та підвищення ефективності правозастосування.

Наприклад, українські суди почали активно посылатися на прецедент ЄСПЛ для тлумачення положень національного законодавства щодо права на справедливий суд, що стало підґрунтям для узгодження внутрішніх процедур із міжнародними стандартами [7, с. 430].

Водночас процес імплементації рішень міжнародних трибуналів не позбавлений проблем і суперечностей. Серед них – колізії між міжнародними судовими рішеннями та національними правовими нормами, інституційна слабкість механізмів виконання та політичні чинники, що впливають на готовність держави реалізовувати міжнародні зобов'язання. Ці проблеми свідчать про необхідність подальшого розвитку доктрини взаємодії міжнародного і національного права, зокрема в частині визначення меж і форм впливу міжнародного судочинства на внутрішньодержавний правопорядок.

У підсумку імплементація рішень міжнародних трибуналів постає як багатовимірний правовий процес, що охоплює нормативну, інституційну та ідеологічну площини, виступаючи важливим чинником розвитку національних правових систем. Теоретико-правовий аналіз цього явища дозволяє глибше зрозуміти механізми дії права в умовах глобалізації та визначити перспективи подальшого вдосконалення взаємодії міжнародних та національних правопорядків.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що імплементація рішень міжнародних трибуналів у національні правові системи є складним і багаторівневим правовим процесом, який виходить за межі формального виконання міжнародних зобов'язань. Рішення міжнародних судових органів виконують не лише правозастосовну, а й системоутворюючу функцію, впливаючи

на розвиток національного законодавства, судової практики та правової доктрини. Вони сприяють конкретизації міжнародно-правових стандартів, їх адаптації до національного правового середовища та утвердженню принципу верховенства права у внутрішньодержавному правопорядку.

Обґрунтовано, що ефективність імплементації рішень міжнародних трибуналів значною мірою залежить від конституційних засад дії міжнародного права, інституційної спроможності держави та рівня правової культури

суб'єктів правозастосування. Визнання юрисдикції міжнародних трибуналів і виконання їх рішень не заперечує державний суверенітет, а навпаки – виступає формою його реалізації в умовах сучасної міжнародно-правової інтеграції. У теоретико-правовому вимірі імплементація рішень міжнародних трибуналів постає важливим чинником еволюції національних правових систем і потребує подальшого наукового осмислення з урахуванням тенденцій розвитку міжнародного правопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Cassese A. *International Criminal Law*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, 2013. 420 p.
2. Shaw M. *International Law*. 8th edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 1050 p.
3. Klabbers J. *International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 289 p.
4. Stepanenko K. V., Grzhenda I. I. *Міжнародне право та національні правові системи: питання взаємодії. Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару* (Дніпро, 10 груд. 2020 р.). Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 121–122. Режим доступу: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/8154>
5. Лісний І.А., Коваленко В.Ф., Товста С.П. Кримінальне судочинство в Україні питання відповідності конституції та національного законодавства нормам міжнародного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 331-333. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/81>
6. Савенко М. Д. *Міжнародне право в національній правовій системі за Основним Законом України. Наукові записки НаУКМА*. 2016. Том 181. Юридичні науки. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/260b2f82-2002-43cb-92fa-6648e0437a1a>
7. Plavic V. P. *Systemic application of international law in the internal (national) legal order of Ukraine. Yearly journal of scientific articles "Pravova derzhava"*. Issue 30 (2019), 425–434 p. URL: <https://pravova-derzhava.org/en/pravova-derjava-issue-30-2019-425>
8. *Європейський суд з прав людини. Офіційні рішення та практика в Україні* URL: <https://court.gov.ua/press/news/1939380>
9. *Національна школа суддів України. Імплементація стандартів Міжнародного кримінального суду* URL: <https://nsj.gov.ua/ua/news/ implementatsiya-standartiv-mijnarodnogo-kriminalnogo-sudochinstva>

Дата першого надходження статті до видання: 24.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026